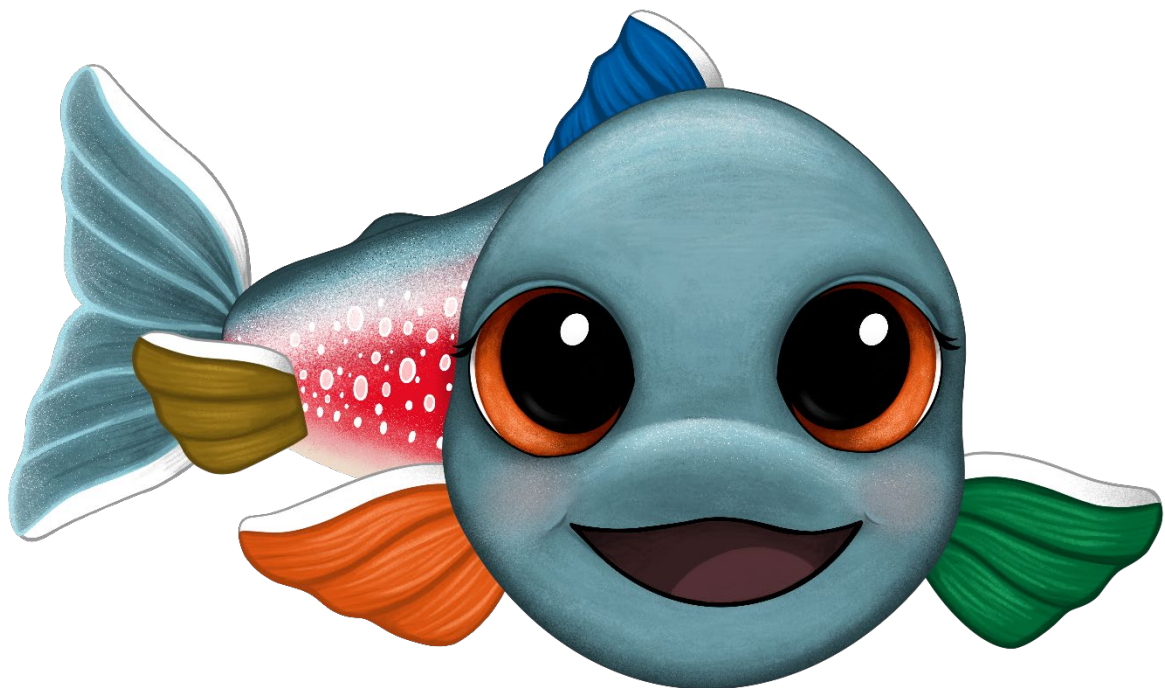

Skrivövningar med Giällaguöllie

Ubmejesámiengiälla/umesamiska

Förord

Detta material har tagits fram av Samiskt språkcentrum för att inspirera till skrivande och läsförståelse på de samiska språken. Med hjälp av vår maskot Giällaguöllie¹ vill vi göra språkinläringen både rolig och meningsfull.

Materialet är ett verktyg för alla som är nyfikna på att lära sig ett samiskt språk, oavsett tidigare kunskaper. Här finns något för både nybörjare och mer erfarna språkanvändare.

Materialet innehåller skrivövningar på olika nivåer och är utformat för att kunna inspirera lärare i undervisning med koppling till Lsam22 (Sameskolans läroplan, kursplan samiska) LpFö.

Till varje övningsnivå finns en lärarhandledning som ger stöd i hur materialet kan användas. Övningarna är utformade så att även självstudier blir möjliga – för dig som vill utveckla dina språkkunskaper på egen hand.

Som komplement till skrivövningarna bifogas även:

- Illustrationer av GiällaGuöllie som kan användas som inspiration till undervisning eller till fritt skrivande
- Målarbilder av Giällaguöllie som också finns att hämta på vår hemsida
- Mallar för serieskapande för att stimulera kreativt berättande i bild och text
- Ordlistor kopplad till den inledande sagan om Giällaguöllie, för att stötta ordförrådsutveckling och förståelse

Vi hoppas att detta material ska väcka nyfikenhet, glädje och lust att använda de samiska språken.

Samiskt språkcentrum

---

¹GiellaGuolli (nordsamiska) Giällaguöllie (lulesamiska) Giällaguöllie (pitesamiska) GiällaGuöllie (umesamiska) GiëleGuelie (sydsamiska)

Innehållsförteckning

Förord	2
Subtsas giällaguölien bijrra	4
Nivå 1	6
Nivå 2	7
Nivå 3	9
Bilagor	11

Subtsas Giällaguölien bijrra

Dålliene guölieh mähtten nålggasit mïjijne almatjijgüjme. Mïjja nålggasijmeh, viehkietijmeh mubbie mubbáje jah guejmijde sjaddijmeh giälan tjarra. Üdne jïänabus almatjh jah guölieh leäh ájálldahttáme gukttie mubbie mubbáje nålggash. Valla akta guöllie mujttá.

Sámienne miehtsien jah várien gasskasne leä jávrrie mij namma Silbbájávrrie, dessne unna rávrrie mij namma Giällaguöllie vuajjá. Giällaguöliesne leä siärra fávrusvuahta suv vïddagij uvmassie fiärjijgüjme. Giällaguöllie nålggase gájkh sámien giälijde jah vïddagij fiärjah dajddie vuösieth. Feártta feärjja aktub vïjtta sámien giälijste vuösieth. Giällaguöllie leä amma ájnas jah almatjh eäh ádtjuoh bivddiet jalla jáddadit dab vermijste.

Jiäna jehtht giällaguöliesne leä magihkaladtje fámuoh jah hiärduob jah fámuob mánájde váddá. Dahtta dájmmá guh Sájvaguöllie - várjuon ájmmuo. Giällaguöllie guvllá gájkijde mah sÿjtth jávriene jah áj máb jiähtjh guölieh dekkh. Dahtta áj divrijde dábddá mah vyössen jávrien bijrra. Jüs Giällaguöllie gáhta, jávrrie láchpiete suv giïkkamub jah jiätjátahttá krávies jah hujnnán láddijje. Jüs nán bálien Giällaguölieb güjt váldáh, gijtieh dab jah die luöjtieh rupttijde tjáhtjájje.

Sagan om Giällaguöllie

Förr i tiden kunde fiskar tala med oss människor. Vi pratade med varandra, hjälpte varandra och blev vänner genom språket. Idag har de flesta människor och fiskar glömt hur man pratar med varandra. Alla utom en fisk...

I en sjö mitt emellan skogen och fjällen i Sápmi som heter Silbajávri, simmar en liten röding som heter Giällaguöllie. Giällaguöllie bär på en särskild skönhet med sina fenor i

olika färger. Giällaguöllie talar alla samiska språk, och fenornas färger visar det. Varje färg symboliserar ett av de fem samiska språken. Giällaguöllie är väldigt speciell och människor får inte fiska upp den eller fånga den i sina nät.

Många säger att Giällaguöllie har magiska krafter och ger barn både mod och styrka. Den fungerar som en sáivaguolli – en skyddande ande. Giällaguöllie hör allt som händer i sjön och vad de andra fiskarna gör. Den känner också till djuren som lever runt omkring sjön. Om Giällaguöllie försvinner, förlorar sjön sin glans och förvandlas till en grå och tråkig pöl. Om du någon gång råkar fånga Giällaguöllie, tacka den och släpp sedan tillbaka den i vattnet.

Klicka på länken nedan eller skanna QR-koden med din mobilkamera för att lyssna på berättelsen på umesamiska:

<https://sametinget.se/subtsas-giallaguolien-bijrra>

Nivå 1

Denna nivå passar dig som precis börjat lära dig språket eller tillhör förskolan (0–5 år).
Genom övningen uppfylls bland annat dessa mål i läroplaner:

- **Skollagen (2010:800), 8 kap. 10 §**, ge barn möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål i förskolan.
- **Minoritetsspråklagen (2009:724), §§ 4 och 10**, bidra till att hålla det samiska språket levande och stärker barnens rätt att utveckla sitt språk och sin kulturella identitet.
- **Läroplan för förskolan (Lpfö 18, rev. 25)**, avsnitten om språk och kommunikation samt skapande och estetiska uttrycksformer. Ge ge barn möjlighet att uttrycka sig genom olika uttrycksformer och utveckla sitt ordförråd och sin fantasi.

Övning:

Träna på att skapa inre bilder till en uppläst text, vilket innebär att man aktivt försöker visualisera miljöer, karaktärer och händelser när man läser eller lyssnar på en berättelse.

- Lyssna på berättelsen om Giällaguöllie
- Titta sedan på bilden.

Rita en egen bild till berättelsen. Alternativt används Giällaguöllie målarblad och måla en bakgrund på hur det ser ut där Giällaguöllie bor.

Träna på att skriva; Giällaguöllie, Bürest eller ord hämtade från den bifogade ordlistan

Nivå 2

Denna nivå passar dig som kan språken till viss del eller tillhör förskoleklass fram till åk 3. Genom övningen uppfylls bland annat dessa mål i läroplanen och är stärkta genom lagarna nedan:

- **Skollagen (2010:800), 8 kap. 10 §**, ge barn möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål i förskolan.
- **Minoritetsspråklagen (2009:724), §§ 4 och 10**, bidra till att hålla det samiska språket levande och stärker barnens rätt att utveckla sitt språk och sin kulturella identitet.
- **Samiska - GRSM5MI01 - Grundskola, Sameskola, Specialskola, kring** Läs och skriva, Tala, lyssna och samtala, Texter samt Språkbruk

Övning:

Lyssna på berättelsen om Giällaguöllie. Sedan gör ni övningen.

Beskriv Giällaguöllie

Giällaguöllie är en röding som bor i en sjö i Sápmi. Du ska hitta på hur den är som kompis och beskriva den med dina egna ord.

Skriv en text där du berättar om rödingen Giällaguöllie. Använd frågorna nedan som hjälp.

Hjälpfrågor (använd gärna hela meningar):

- 1. Hur ser Giällaguöllie ut?**
  - a. Är den liten eller stor?
  - b. Vilken färg har den?
  - c. Har den några speciella fenor eller mönster?
- 2. Hur är Giällaguöllie som kompis?**
  - a. Är den modig, nyfiken, snäll eller kanske blyg?
  - b. Vad tycker den om att göra med sina kompisar?
- 3. Vad gör Giällaguöllie om dagarna?**
  - a. Simmar den med sina vänner?
  - b. Gömmer den sig för gäddor?
  - c. Har den någon speciell plats i sjön där den gillar att vara?
- 4. Något extra om Giällaguöllie**
  - a. Har den en hemlig skatt?
  - b. Har den någon bästa vän (till exempel en groda eller annan fisk)?
  - c. Är den rädd för något (till exempel fiskare, stora gäddor eller tjåhtjierávvgga)?

För att göra det på en enklare nivå så kan man göra övningen tillsammans och hjälpas åt att skriva meningar. Skriv ner berättelsen tillsammans och träna på att läsa den. Yngre elever kan träna på att skriva med hjälp av diktamen (eleverna skriver samma som läraren skriver på tavlan).

Rita en bild av Giällaguöllie och skriv några ord eller meningar runt bilden som berättar mer om den. Eller klipp ut en bild på Giällaguöllie och klistra in på ett tomt papper. Rita och måla hur det ser ut där Giällaguöllie bor.

Tips!

Elever och lärare kan hitta på en berättelse om Giällaguöllie tillsammans. Träna på ordning i berättelser; början, handling och slut. De här rubrikerna kan vara till hjälp att hitta på en egen saga:

Viehkieth! Mánna leäb dabrránamme! (*Hjälp! Jag sitter fast!*)

Vuördiek viänagisvuahta (*En oväntad vänskap*)

Dávvierebivdduo (*Skattjakten*)

Använd de bifogade bilderna som passar till rubrikerna som eleverna själva får numrera och komma på en berättelse till.

Tips på andra övningar

För att göra det på en svårare nivå:

Skriv en egen berättelse/äventyr med Giällaguöllie. Tex när Giällaguöllie ville hitta en ny vän. Beskriv hur man är en bra vän. Med hjälp av bilder och ord planerar man en berättelse med början, handling och slut.

Skriv brev till Giällaguöllie eller att Giällaguöllie skriver brev till en vän.

Skriv en "femstegsdikt" om Giällaguöllie. Googla instruktioner på hur man gör en sådan dikt.

Nivå 3

Denna nivå passar dig som kan språket på en högre nivå eller tillhör åk 4–6. Genom övningen uppfylls bland annat dessa mål i läroplanen och är stärkta genom lagarna nedan:

- **Skollagen (2010:800), 8 kap. 10 §**, ge barn möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål i förskolan.
- **Minoritetsspråklagen (2009:724), §§ 4 och 10**, bidra till att hålla det samiska språket levande och stärker barnens rätt att utveckla sitt språk och sin kulturella identitet.
- **Samiska - GRMSMI01 - Grundskola, Sameskola, Specialskola, kring** Läsa och skriva, Tala, lyssna och samtala, Texter samt Språkbruk

Skriv din egen berättelse

Du ska skriva en egen berättelse om Giällaguöllie med en tydlig början, handling och slut. Du ska också öva på att planera din berättelse innan du börjar skriva.

Steg 1: Planeringsblad – fyll i innan du börjar skriva

Fråga	Skriv dina idéer här
Vem är Giällaguöllie?	(Namn, ålder, personlighet)
Var utspelar sig berättelsen?	(Sjön, älven, pölen etc.)
Vad är problemet eller utmaningen?	(Något som behöver lösas)
Hur försöker huvudpersonen lösa det?	(Vad händer i handlingen?)
Hur slutar berättelsen?	(Blir problemet löst?)

Steg 2: Börja skriva din berättelse

Använd dina anteckningar från planeringsbladet och skriv en berättelse som har:

1. Början

- Presentera Giällaguöllie och ev. andra huvudpersoner och platsen.
- Beskriv hur allt börjar.
- Ge läsaren en känsla för stämningen.

2. Handling

- Giällaguöllie/huvudpersonen möter ett problem eller en utmaning.
- Något oväntat händer.
- Beskriv känslor, tankar och vad som gör berättelsen spännande.

3. Slut

- Hur slutar det?
- Vad har Giällaguöllie/huvudpersonen lärt sig?
- Finns det ett lyckligt slut? Eller ett oväntat slut?

Tips!

- Använd gärna dialog (när personerna pratar).
- Beskriv med alla sinnen: Vad ser, hör och känner huvudpersonen?
- Läs igenom när du är klar och kontrollera stavning och meningsbyggnad.

Eleverna läser upp sina berättelser för varandra.

Tips på andra skrivövningar

- Skriv en berättelse om Giällaguöllie där du väljer en av dessa rubriker:

Viehkieth! Mánna leäb dabrránamme! (*Hjälp! Jag sitter fast!*)

Vuördiek viänagisvuahta (*En oväntad vänskap*)

Dávvierebivdduo (*Skattjakten*)

- Gör om berättelsen till en seriestrip med pratbubblor. Använd seriestripen som finns bifogad.
- Skriv manus till en film eller teater om något som händer Giällaguöllie.
- Skriv en sång om Giällaguöllie.
- Skriv en jojk om Giällaguöllie och använd ordlistan om hjälp.
- Skriv en femstegsdikt eller haiku-dikt. Googla för instruktioner.
- Gör "blackout-poetry" och använd texten om Giällaguöllie. Googla för instruktioner.
- Skriv faktablad om till exempel rödingen eller Sápmi.
- Skriv om den berättande texten i olika tempus.
- Ordklasser - Använd texten om Giällaguöllie/den egna berättelsen till att plocka ut substantiv, adjektiv och verb. Markera också samiska vokalljud (diftonger).
- Avsluta sagan – olika slut. Här behövs flera deltagare. Hitta på en saga om Giällaguöllie utan slut och skicka över till nästa person som skriver ett eget slut på sagan och läser upp den för alla.
- Träna på att använda ordbok. Tips på ordböcker online finns i medföljande bilaga.

Bilagor

Ordlista

Ubmejesámiengiälla	Svenska
meähttsie	skog
várrie	fjäll
unna rávrrie	liten röding
víddagh	fenor
gúllet	fiska med nät
luöjttiet	släppa
vuösietit	visa, symbolisera
várjuon ájmmuo	skyddande ande
siärra	särskild, speciell
fávruosvuahta	skönhet
sájvvaguöllie	helig fisk
gijkkame	glans, skimmer
krávies	grå
hujnnán	tråkig
låddije	pöl

Samiska ordböcker online och appar

En kort sammanställning över digitala ordböcker för de samiska språken.

Sametinget ansvarar inte för innehåll eller kvalitet på följande språkmaterial.

OBS! Länkarna nedan är klickbara, men inte anpassade för utskrift.

Sydsamiska

- [Sametingets ordbok](#) Sydsamiska ↔ svenska
- [Nedtedigibaakoeh](#) Sydsamiska ↔ norska
- [sátni.org](#) Sydsamiska ↔ engelska, nordsamiska, lulesamiska, finska, bokmål, nynorska
- [Sikku Media](#) Sydsamiska ↔ norska, svenska.
Webbversion och app till Android och iOS.
- Tangentbord för mobil App till [Android](#) och [iOS](#).

Umesamiska

- Tangentbord för mobil App till [Android](#) och [iOS](#).

Pitesamiska

- [Bidumsáme Báhkogirrje](#) Pitesamiska ↔ svenska, engelska och bokmål
- [BidumBágo](#) Pitesamiska ↔ svenska, nynorska, bokmål, engelska och tyska. Tillgänglig som e-bok, pdf och app till Android.
- Tangentbord för mobil App till [Android](#) och [iOS](#).

Lulesamiska

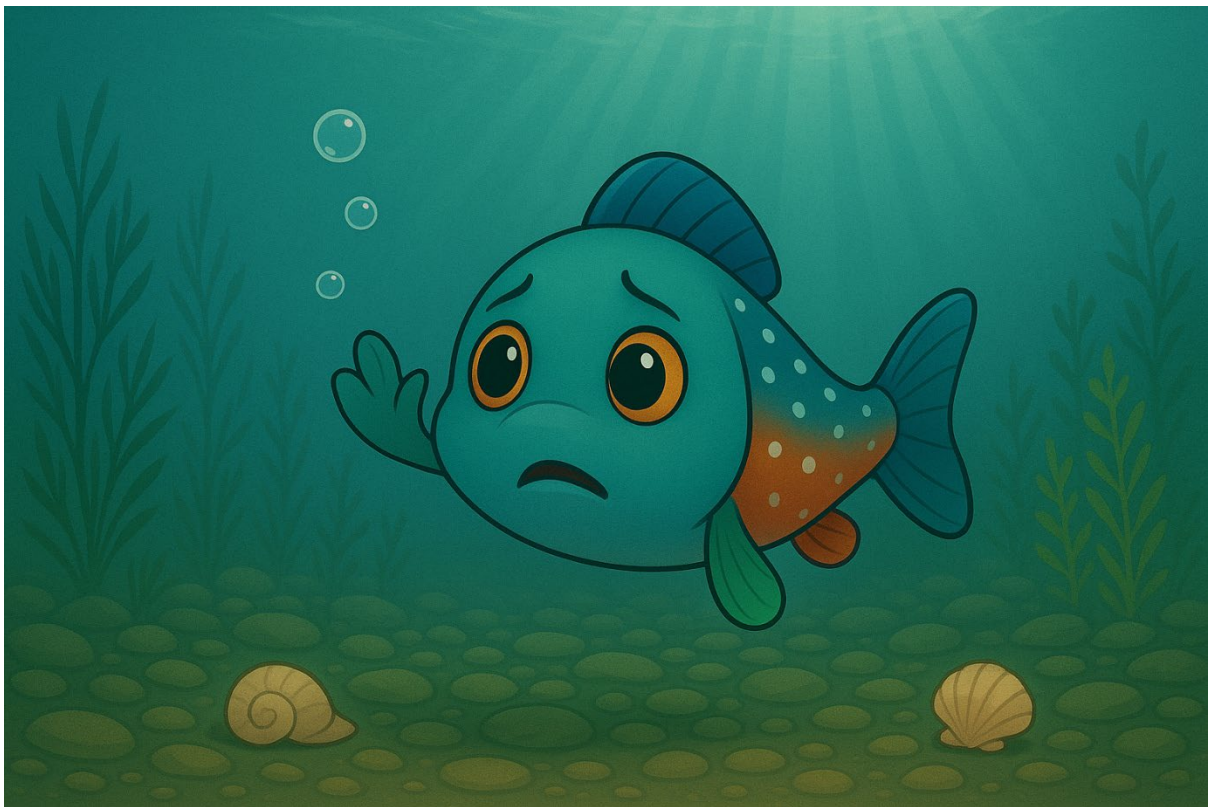
- [Sametingets ordbok](#) Lulesamiska ↔ svenska
- [Lulesamisk-svensk ordbok](#) Lulesamiska ↔ svenska
App till [Android](#).
- [Lulesamisk ordbok](#) Lulesamiska ↔ bokmål
- [sátni.org](#) Lulesamiska ↔ engelska, nordsamiska, sydsamiska, finska, bokmål, nynorska
- [Julevbágo](#) Lulesamiska ↔ norska, engelska
Webbsida och app till [Android](#) och [iOS](#).
- Tangentbord för mobil App till [Android](#) och [iOS](#).

Nordsamiska

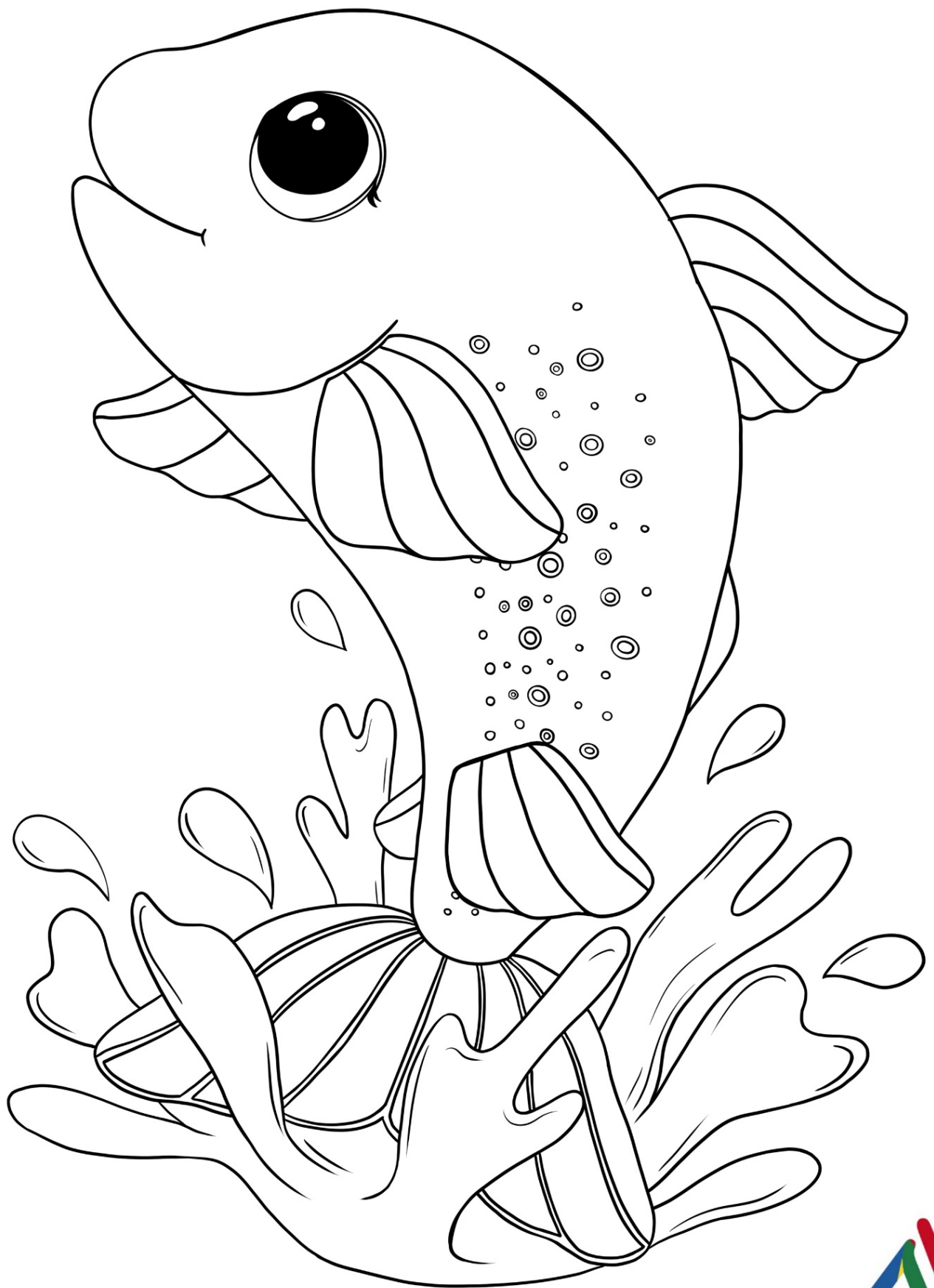
- [Sátnegirji](#) Nordsamiska ↔ svenska
App till [Android](#) och [iOS](#).
- [Davvisámi-dáru sátnegirji](#) Nordsamiska ↔ bokmål
- [Neahttadigisánit](#) Nordsamiska ↔ norska, finska
- [sátni.org](#) Nordsamiska ↔ engelska, lulesamiska, sydsamiska, finska, bokmål, nynorska
- [Sámi Synonymat](#) Synonymordbok på nordsamiska
App till [Android](#) och [iOS](#).
- [Sikku Media](#) Nordsamiska ↔ norska, finska
Webbversion och app till Android och iOS.
- Tangentbord för mobil App till [Android](#) och [iOS](#).

Bilder på Giällaguöllie och målarblad

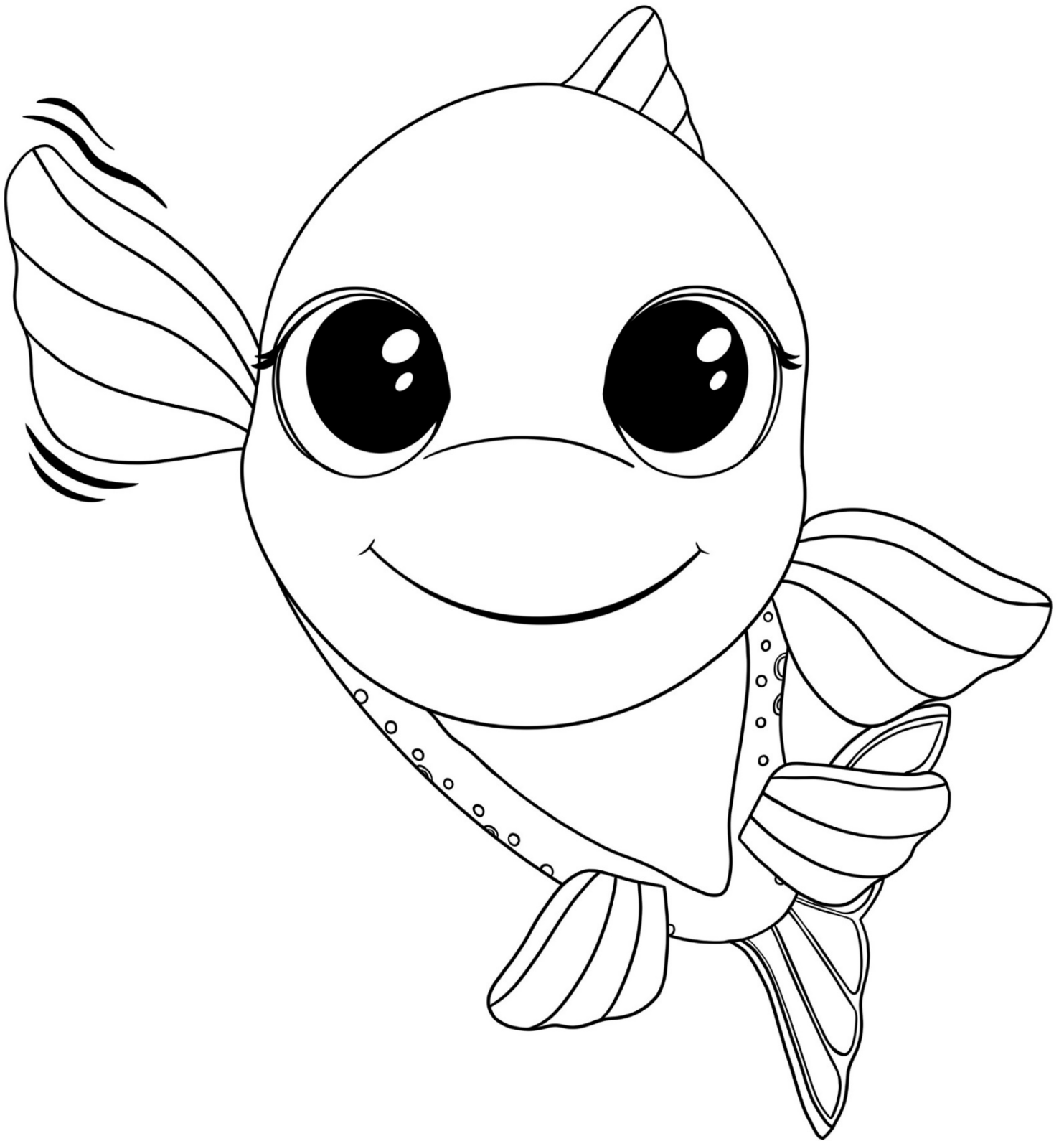

GiällaGuöllie

GiällaGuöllie

Giällaguavdátje

GiällaGuöllie

